

N:o 50.

Ank. till Riksd. Kansli den 7 April 1873, kl. 10 f. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående eftergift af statens på leveranskontrakt grundade fordringsanspråk mot C. A. Svinhufvud samt hans löftesmän C. B. Fitinghoff och A. Hoffmann; Gifven Stockholms Slott den 4 April 1873.

Ett i November månad 1870 af styresmannen för Carl Gustafs stads gevärsfaktori utfärdadt tillkännagifvande i allmänna tidningar om fabriekts behof af gevärsstockämnen af björk, med uppgift, bland annat, huru många dylika ämnen, dels till fram- och dels till bak-stockar, kunde utsågas ur två »helrena» 12 tum breda, $2\frac{1}{4}$ – $2\frac{1}{2}$ tum tjocka plankor, den ena af 11 och den andra af 10 fots längd, gaf Carl Axel Svinhufvud, som då vid Hallstad i Östergötland innehade en fabrik för tillverkning af trådullar, anledning att, efter besök vid gevärsfabriekten och inhentade ytterligare upplysningar i ämnet, afgifva skriftligt anbud till leverans vid Eskilstuna hamn, under åren 1871–1874, af 90,000 par gevärsstockämnen mot ett pris af femtiosex (56) öre för hvarje par. Enligt det kontrakt, som i öfverensstämmelse med detta anbud afslöts den 13 Februari 1871 mellan fabriekts styresman, å Kongl. Maj:ts och Kronans vägnar, på ena sidan och Svinhufvud på den andra, skulle

inom den 1 Juli	samma år levereras	6,000
» » 1 September	» » »	9,000
» » 15 November	» » »	10,000
» » 1 Juni	1872 »	12,000
» » 1 September	» »	11,000
» » 15 November	» »	12,000
» » 1 Augusti 1873	»	15,000
samt » » 1 Augusti 1874	»	15,000

par gevärsstockämnen enligt bifogade ritning och meddelade närmare bestämmelser an-

gående ämnenas torkning m. m. Såsom förskott å betalningen tillförsäkrades Svinhufvud att efter kontraktets behöriga avslutande undfå en tredjedel af kontraherade beloppen, sammanlagda, för åren 1871 och 1872 samt i medlet af Januari åren 1873 och 1874 hvardera gången en tredjedel af det för året afsedda belopp, allt emot aflemnande af föreskrifven borgen så väl för förskottets möjligen ifrågakommande återbetalning som för kontraktets uppfyllande.

10:de punkten af leveranskontraktet hade följande lydelse: »Skulle någon af ofvannämnde leveranser icke vara i allo fullgjord på för densamma bestämd tid, böte leverantören i sådant fall sex procent af de icke levererade stockämnenas värde efter nu öfverenskommet pris samt erlägge derjemte, antingen anstånd med leveransens fullgörande varder leverantören beviljad eller icke, fem procents ränta för det uppburna förskottet från den dag, då leveransen bort vara, men ej blifvit fullgjord, till och med den dag, då den försummade leveransen fullgöres; hvarvid å förskottet likväl afräknas värdet, på nämnde sätt beräknadt, af de före förstnämnde dag vid faktoriet levererade och godkände gevärstockämnen, i förhållande till det lyftade förskottets belopp. Leverantören vare dessutom skyldig att godtgöra Kronan ej mindre den högre kostnad, som efter föranstaltande om skyndsamt fullgörande af hvad som brister förorsakas kan, än äfven den skada, som kan uppkomma genom den uraktlåtna levereringen; kommandes vid besigtningen kasserade gevärstockämnen att anses såsom icke levererade.»

Sedan Bruksegaren Conrad Blechert Fitinghoff och Pianofabrikanten August Hoffmann, en för begge och begge för en, tecknat borgen, såsom för egen skuld, för ifrågavarande leverans och för de förlag. som Svinhufvud därför kunde få uppbära, utbekom han den 12 Mars 1871 det betingade förskottet af 11,200 R:dr, utgörande en tredjedel af betalningen för de 60,000 par stockämnen, som skulle levereras under samma år och det näst påföljande.

Den 3 November 1871, efter aflemnande af blott 5,185 fram- och 5,012 bakstockämnen, anhöll Svinhufvud hos Arméförvaltningen om uppskof med den för året återstående leverans till den 1 Juni 1872, med förbindelse att från och med den 1 December 1871 leverera minst 2,000 par i månaden. Denna ansökning, stödd på det uppgifna förhållandet, att i den ort, der Svinhufvud hade trådrullsfabrik och der han beräknat att kunna tillverka ifrågavarande stockämnen, dertill passande björk mot all förmodan saknades, så att icke ens en tiondedel af uppskurna ämnen kunnat såsom dugliga godkännas, var åtföljd af de begge löftesmännens förklarande, att de, oaktadt förändringen, kvarstode vid sina förbindelser, och blef af Arméförvaltningen den 10 November 1871 bifallen.

Men den 12 April 1872 inkom Svinhufvud till Kongl. Maj:t med underdånig ansökning att ifrån den åtagna leveransens fullgörande i vidsträcktare mån än som då redan skett, varda befriad, mot återbetalande, enligt liqid, af återstoden å det uppburna förskottet. varande denna ansökning grundad hufvudsakligen derpå, att hela tolfter helrena björkplankor skulle funnits erforderliga för vinnande af det antal stockämnen, hvar-

till två dylika plankor bort, enligt här ofvan först omförmälda tillkännagifvande, lemna tillgång, samt att, enligt yttrande af sakkunnig man, den inom landet växande björkskog i allmänhet skulle endast med största svårighet och till höga pris lemna sådana fel- och qvistfria stockämnen, som kontraktet föreskrefve. Den 29 i samma månad, sedan 18,125 stockämnen, motsvarande, efter 28 öre för stycket, ett värde af 5,075 R:dr, blifvit levererade och godkända, lät Svinhufvud till gevärsfaktoriet återbetala det belopp, hvarmed det erhållna förskottet öfversteg sistnämnda summa, eller 6,125 R:dr; hvarefter han i Maj och Juni månader ytterligare lemnade tillsammans 1423 stockämnen, men derpå förklarade sig alldeles ur stånd att i sådant hänseende vidtaga någon vidare åtgärd.

Under förmenande att fabriekts styrelse från Svinhufvud återfordrat det till förlag lemnade penningeförskottet och genom detta steg, vidtaget utan att hans löftesmän derom underrättades, sjelf undanryckt den grundval, hvarpå kontraktet varit byggt och hvarförutan Svinhufvud icke skulle kunnat åtaga sig affären eller löftesmännen derfor gå i borgen, samt att således hans förpligtelse och deras borgen derfor faktiskt upphört med förskottets inbetalande, hafva bemälda löftesmän, Bruksegaren Fitinghoff och Fabrikören Hoffman, under den 25 November 1872 inkommit med en underdånig framställning af det väsentliga innehåll, att desse, som ansåge, att deras skyldighet på grund af den ingångna borgen måste blifva beroende af rättegång, ville, till undvikande af det äfventyr för framtiden, hvilket för dem och deras familjer kunde genom en dylik rättegång uppkomma, samt af den ruin, som, i händelse de förlorade rättegången, blefve en oundviklig följd, förlikningsvis utbetala till Carl Gustafs Stads Gevärsfaktori dels all den ersättning, som efter deras uppfattning kunde, enligt föreskrifterna i kontraktets ofvan anförda tionde punkt, anses ålegat Svinhufvud att den 29 April 1872, när förskottet återtog, utgifva, beräknad i böter, ränta och godtgörelse till sammanlagdt R:dr 512: 71. dels ock ytterligare, för kontraktets häfvande, en ersättning af » 3,000: —

eller tillsammans R:dr 3,512: 71.

för hvilken summas behöriga erläggande, så snart förlikningsförslaget blefve antaget, är vid inlagan fogad proprie borgen af Bankiren C. G. Cervin och vice Häradshöfdingen O. A. Beckman, en för begge och begge för en.

Bland de öfriga, omständligt utvecklade skäl, på hvilka Fitinghoff och Hoffman sökt att grunda sin ifrågavarande framställning, förekommer det, att Svinhufvud vid kontraktets ingående ej skulle varit vid den sinnesförfattning, att han, med de öfverspända begrepp han hade, borde anses hafva varit sui juris, eller i det tillstånd, att han kunnat fatta vidden af den förbindelse, han sig åtog, eller klart bedöma möjligheten af dess fullgörande; och finnas, till styrka för en dylik åsigt och vidare upplysning i detta hänseende, fyra särskilde läkares betyg fogade dels vid Svinhufvuds egen, dels vid Fitinghoffs och Hoffmans underdåniga inlagor, öfver hvilka Armé-förvaltningen, på nådig befallning, under den 30 Augusti 1872 och den 18 nästlidne Mars inkommit med underdåniga utlåtanden, åtföljda af yttranden så väl utaf styresmannen för gevärsfaktoriet, som utaf Förvaltningens advokatfiskal.

Af dessa handlingar och de dertill hörande bilagor inhemtas bland annat, att fabriets styresman hvarken i Svinhufvuds skriftliga meddelanden eller under de öfriga förhandlingar, som med honom egt rum före och vid kontraktets afslutande, funnit skälig anledning att hos honom misstänka någon sinnessjukdom;

att gevärsstockämnen af här ifrågavarande beskaffenhet, hvilka fabrieten under åren 1868—1871 erhållit för ett medelpris af ej fullt 43 öre paret, deremot år 1872, vid upphandling i mindre partier, kostat 75 öre, 95 öre, 1 R:dr och 1 R:dr 25 öre paret, och att kontrakt afslutats den 25 November sistnämnda år om leverans af 50,000 par dylika ämnen mot ett pris af 70 öre paret;

att, enligt Faktori-styresmannens uppgift, de i April 1872 återstående förskottsmedlen icke blifvit, såsom Fitinghoff och Hoffman föreburit, hos Svinhufvud återfordrade förr, än medlen å hans vägnar erbjudits fabrieten till återbäring;

att den vid fabrieten senast, under den 14 December 1872, uppgjorda räkning mellan Kronan å ena samt Svinhufvud, Fitinghoff och Hoffman å andra sidan slutade med ett saldo af 12,977 R:dr 2 öre, utgörande Kronans på böter, ränta och prisskillnader m. m. grundade fordran, förutom den ännu icke kända eller till siffran beräkneliga annonskostnad och prisskillnad som kunde uppkomma vid upphandling, på Svinhufvuds och hans borgesmäns bekostnad och risk, af 23,000 par till leverans förfallna stockämnen, jemte annan ännu okänd kostnad och skada i följd af de försummade leveranserna;

att Faktori-styresmannen hemställt om bifall till Svinhufvuds underdåniga ansökning, men deremot om afslag å Fitinghoffs och Hoffmans framställning;

att Advokatfiskals-embetet i sitt första yttrande, under erkännande af de i målet förekomna bevekande omständigheter, ansett sig förhindradt att tillstyrka bifall till Svinhufvuds ansökning, men i det senare yttrandet, med afseende på dåmera upplysta förhållanden, vilkorligen tillstyrkt bifall till Fitinghoffs och Hoffmans underdåniga framställning;

samt att Armé-förvaltningen, hvilken vitsordat riktigheten af Faktori-styresmannens beräkning rörande antalet af stockämnen att erhålla ur visst antal helrena björkplankor af angifven storlek samt ansett rätta orsaken dertill, att det vid stockämnenas uppskärning erhållna resultat icke öfverensstämte med beräkningen, vara att söka i felaktig uppfattning af hvad man med begreppet »helren» förstås och i obekantskap med beskaffenheten af den skog, som var afsedd att för ändamålet användas, funnit sig icke kunna tillstyrka nådigt bifall, vare sig till Svinhufvuds ansökning eller till Fitinghoffs och Hoffmans förlikningsförslag, men, för den händelse Kongl. Maj:t af gunst och nåd skulle täckas fästa afseende vid de bevekande omständigheter, som, på grund af Svinhufvuds numera åberopade och styrkta sinnessjukdom, kunde förefinnas, anført, att den erbjudna förlikningsersättningen af 3,512 R:dr 71 öre syntes vara för lågt beräknad, och hemställt, att för sådant fall, ersättningsbeloppet måtte bestämmas till ofvanberörda i fabriets räkning den 14 December 1872 upptagna summa 12,977 R:dr 2 öre R:mt.

Detta allt, jemte hvad mera handlingarne i målet innehålla, har Kongl. Maj:t tagit i nådigt öfvervägande;

och, enär genom behörige läkares intyg är styrkt, att sökanden Carl Axel Svinhufvud, hvilken under sista delen af år 1869 och början af 1870 vårdats för en svårare sinnessjukdom, bestående i fullt utbildad ursinnighet (mania), varit år 1871 behäftad med ett kroniskt, flera månader fortfarande och enligt läkares omdöme obotligt hjernlidande, som, under menlig inverkan å syn-organerna, gjort Svinhufvud oförmögen att sjelf handhafva vården af sina ekonomiska angelägenheter; samt det följaktligen må kunna antagas, att han vid afslutandet af ifrågavarande kontrakt om levererandet af ett stort parti gevärstockkämmen mot vida lägre pris, än Kronan för sådana kunnat annorstädes under den i kontraktet afsedda leveranstid betinga, saknat förmåga att rätt bedöma omfattningen af de förbindelser, han genom kontraktet sig åtagit, och beräkna tillräckligheten af den derför bestämda godtgörelse;

enär vidare, såsom Advokatfiskals-embetet i Armé-förvaltningen yttrat, »det icke vore staten värdigt att draga fördel deraf, att en dess medlem, hvilken läkare förklarar vara sinnessvag, åtagit sig en leverans, hvarpå han ej skulle hafva ingått, derest han egt förmåga att bedöma affären, och hvars fullgörande, som antagligen ej kunde ske, så vida icke välvilliga människor vore honom dertill behjelpiga, icke låte sig göra med mindre han förlorade allt hvad han eger och derjemte bragte andra människor i olycka»;

samt enär slutligen Svinhufvud, efter vunnen erfarenhet af sin oförmåga att fullgöra leveransen, låtit den 29 April 1872 till Kronan aflemna 6,125 R:dr såsom dåvarande återstoden af det honom för leveransens fullgörande medgifna penningeförskott, äfvensom sökanderne Fitinghoff och Hoffmann, numera i sin underdåniga ansökning förbundit sig att till Kronan erlægga 3,512 R:dr 71 öre, derest de blefve från vidare anspråk på grund af sin borgensförbindelse frikallade;

har Kongl. Maj:t, med afseende dels å de sålunda i målet förekomna bevakande omständigheter och dels å den ovisshet eller åtminstone det dröjsmål, som, i händelse af tvist om giltigheten och beloppet af Kronans ersättningsanspråk mot sökanderne, skulle för ersättningsbeloppets fulla utbekommande uppstå, velat härmed föreslå Riksdagen att för dess del medgifva, att, emot det nyssnämnda summa, tretusen femhundredotolf riksdaler 71 öre, för hvars erläggande Fitinghoff och Hoffmann ställt säkerhet, blefve till Armé-förvaltningens kassa inbetald, allt vidare på leverans-kontraktet af den 13 Februari 1871 grundadt anspråk från Statens sida, så väl mot Svinhufvud som emot hans löftesmän, Fitinghoff och Hoffmann, må eftergifvas.

De målet tillhörande handlingar skola till vederbörande Utskott blifva öfverlemnade, och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

O. Weidenhielm.

*Utdrag af Protokollet öfver Landtförsvars-ärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms Slott den 4
April 1873.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Adlercreutz*,
Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena *Björnstjerna*,
Statsråden: *Bredberg*,
Berg,
Wærn,
Wennerberg,
Bergström,
Friherre *Alströmer*,
Weidenhielm.

Departements-chefen uppläste till justering ett i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts, uppå Stats-Rådets enhälliga tillstyrkan, denna dag fattade beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående eftergift af Statens på leverans-kontrakt grundade fordringsanspråk mot C. A. Svinhufvud samt hans löftesmän C. B. Fitinghoff och A. Hoffmann.

Kongl. Maj:t tacktes, enligt Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt, samt förordna, att i enlighet dermed nådig Proposition skulle till Riksdagen aflätas.

Ex protocollo
N. C. Arfvidsson.